BRAND NARRATIVE GILLETTE.

FERDINANDO FREGA

— NANDO THE SCRIBE — フレガ・サン — Ferdinando —

BRAND NARRATIVE GILLETTE

THE SYSTEM · 08

Ang ikalawang tomo ng seryeng Roots & Memory: tatlumpu't apat na maiikling akda na bumabasa sa Gillette hindi bilang isang kompanya kundi bilang isang pamamaraan — ang disiplina, ang tiyempo, at ang likas na pakiramdam na iniwan nito sa mga lalaking dumaan dito, isinalaysay sa pamamagitan ng pamilya, ng mga sahig ng benta, ng mga paliparan, at ng mga karaniwang aksidente ng isang buhay ng paggawa.

KOLOPON

Ferdinando Frega — Nando the Scribe — Ang Ikalimang Talim

Pasalaysay na tagapagpasimula ng Behavioral Code. Nagtayo siya ng isang ekosistemang pang-editoryal na nagkakahalaga ng isang dolyar sa paligid ng iisang ideya: walang problema sa pera ang pananalapi. May problema ito sa pag-uugali.

Inedit at isinaayos sa loob ng ekosistemang ONEDOLLAR-STORIES. Digital na arkitektura: NAPLES-POST · NOASPECTTIME · ONEDOLLAR-STORIES. Unang inilathala noong 2026. Inilimbag sa malinis at modernong tipograpikong ayos na inihanda para sa digital na pagbabasa. Inilathala sa Estados Unidos.

PAUNAWA SA KARAPATANG-SIPI

© 2026 Ferdinando Frega. Nakalaan ang Lahat ng Karapatan. Walang bahagi ng publikasyong ito ang maaaring kopyahin, ipamahagi, o ipadala sa anumang anyo o sa anumang paraan, kabilang ang photocopy, pagrekord, o iba pang elektroniko o mekanikal na pamamaraan, nang walang paunang nakasulat na pahintulot ng may-akda, maliban sa maiikling sipi na nakapaloob sa mga kritikal na rebyu at sa ilang iba pang hindi pangkomersiyong gamit na pinahihintulutan ng batas sa karapatang-sipi. Ipinagbabawal ang hindi awtorisadong paggamit, pagkopya, o pamamahagi ng akdang ito.

PAHAYAG

Hindi isinasalaysay ng brand narrative ang kuwento ng Gillette. Isinasalaysay nito ang kuwento ng ginagawa ng mga Lalaking Gillette. Ito ang pagkakaiba. Ito ang guhit ng bitak sa pagitan ng patalastas at pagkakakilanlan, sa pagitan ng marketing at katotohanan. Ang brand ay isang produkto. Ang lalaking hinubog ng brand na iyon ay isang sistema. Gumawa ng mga talim ang Gillette. Gumawa ng mga buhay ang mga lalaki gamit ang mga ito. At ang mga buhay na iyon — ang disiplina, ang likas na pakiramdam, ang katumpakan, ang mga kabiguan, ang mga tagumpay, ang tiyempo, ang mga peklat — ang tunay na salaysay. Hindi ipinaliliwanag ng tomong ito ang Gillette. Inilalantad nito ang arkitekturang pantao na pinanday sa loob ng mga pader nito at dinala nang malayo sa labas ng mga iyon. Ang bawat kuwento rito ay hindi tungkol sa kompanya. Tungkol ito sa lalaking iniluwal ng kompanya — kung paano siya mag-isip, kung paano siya kumilos, kung paano niya binabasa ang mundo, kung paano siya tumatangging maging anuman maliban sa naging siya. Ang

Gillette ang kuwadro. Ang mga lalaki ang nilalaman. At isa ako sa kanila. Ito ang salaysay. Hindi ang brand. Ang bunga ng brand.

Nando

SIMULA

Hindi ito ang ikalawang aklat ng isang trilohiya. Ito ang ikalawang patong ng isang sistema ng brand narrative. Isang siglong gumawa ng produkto ang Gillette. Ako naman ang bumubuo ng bahaging hindi nila kailanman nagkaroon: ang arkitektura ng salaysay — ang hindi kayang likhain ng anumang korporasyon mula sa loob ng sarili nitong mga pader. Ang Unang Tomo ang pasukan: patunay na kayang pumasok ng isang may-akda sa kasaysayan ng isang brand nang walang pahintulot. Ang Ikalawang Tomo ang kumpirmasyon: ang sandaling tumitigil ang brand na maging isang bagay na pang-industriya at nagiging isang entidad ng salaysay — isang sistema ng alaala, disiplina, heometriya, at pagkakakilanlan. Hindi ko isinasalaysay ang kuwento ng Gillette. Ipinapakita ko kung paano umiiral ang Gillette sa loob ko: bilang pamamaraan, bilang likas na pakiramdam, bilang istruktura, bilang paraan ng pagbasa sa mundo. Kinakatawan ng tomong ito ang hindi pa alam ng mga brand na kailangan nila: isang salaysay na sumasaklaw sa kanila, nauuna sa kanila, at nabubuhay nang mas matagal kaysa sa kanila. Hindi isang aklat. Isang posisyon. Hindi nostalgia. Isang plano. Hindi isang gunita. Isang patente. Ito ang Ikalawang Tomo. Nagpapatuloy ang brand narrative.

Nando

THE SYSTEM

Laging may isang pamilihan sa mundong ito na hindi kailanman bumabagsak. Walang krisis sa piskal, walang resesyon, walang pagbaba ng konsumo. Tanging ang likas na pagpapalit-palit ng mga buhay ng tao. Isa itong black market, oo — pero hindi langis. Doon, sapat na ang pinag-aawayan nila. Ang tinutukoy ko ay itim na mahika. Mga salamangkero, mga mangkukulam, at lahat ng nangangalap ng mga tao sa anumang daluyang matagpuan nila — mga taong gustong baguhin ang buhay ng iba sa pamamagitan ng mga espirituwal na panlilinlang sa halip na hayaang gawin ng tadhana ang trabaho nito. May nagsasabing sa isang bahagi ng Bibliya, maging si Hesus ay naging tudlaan ng isang masamang orasyon. At alam ng lahat ang nangyari pagkatapos. Nagsisimula ang lahat sa Aprika, saka kumakalat sa mga palipat-lipat na bayan na may lahing hitano sa isang tiyak na rehiyon ng India. Sa loob ng mahigit dalawang libong taon, lumago ito at lumawak, ginagamit ng mga naniniwalang kaya nilang baguhin ang mga buhay at mga tadhana, kumbinsidong kaya pa ring hamunin ng Diyablo at ni Beelzebub ang tanging awtoridad na nananatiling nakatayo: ang Diyos. Ngunit walang nakapagbabago ng mga tadhana. Dahil ang mga tadhana ang siyang bumubuo ng tunay na kuwento. At kung makawala sa iyo ang isang panaginip, isang pantasya, isang hindi napigilang kutob, isang di-sinasadyang tanda — isang bagay na hindi umaangkop sa mga anyo, sa mga kategorya, sa lohika — ito ang mangyayari: 1. Hindi ka na kapani-paniwala. 2. Tinatatakan kang may sakit at ipinadadala sa pagpapasuri. 3. Pinupuno ka ng psychiatrist ng mga tableta: siya lang ang kumikita nang dalawang beses. 4. Napupunta kang mag-isa, labas sa iyong likas na landas. 5. Ang pinakamalalaking hadlang ay nagiging ang mga taong pinakamalapit sa iyo. 6. Hindi ka na pinahihintulutang magsalita. Ito ang nangyayari kapag isinisilang ang isang sistema. Sa loob ng

labingwalong taon, nagbenta ako ng mga sistema ng pag-aahit, ipinaliliwanag isa-isa ang mga katangian, ang gamit, ang teknik, ang inobasyon, ang mga pakinabang, at pagkatapos ang brand, ang selyong gumagarantiyang hindi ito maaaring pumalya. Medyo kagaya ng nangyayari sa akin ngayon. Pero hindi na ako makapagsasabi pa, kung hindi ay mahuhulog ako mismo sa anim na puntong nasa itaas. Sa inyo, mga mambabasa, ito lang ang hinihiling ko: itatak ninyo sa isip ang kuwentong ito at ang petsang ito. Balang araw, sasabihin ko sa inyo kung paano ito nagwakas.

Nando

ANG SALESMAN

Nang simulan ko ang trabahong ito noong 1985, sa loob ng The Gillette Company, umiinog ang mundo sa paraang ipinapalagay ng mga manwal. Pagkatapos ay dumating ang Hunyo 1996, at ipinadala nila ako sa isang limang-araw na kursong pagsasanay. Ang tagapagsalita ay si Mario Silvano — dating Manager, dating CEO, dating Propesor, dating Consultant, dating lahat. Isang lalaking mas marami ang titulo kaysa sa laman. Ang kurso ay tinawag na The Commercial Negotiator. Limang araw ng teatro: bahaging propesyonal, bahaging aktor, bahaging manlilinlang. Isinara niya ang palabas sa isang huling pangungusap: “Walang anuman sa mundong ito na hindi maaaring ibenta.” Dinala ko ang pangungusap na iyon sa loob ng dalawampu’t limang taon. Pinaniwalaan ko. Ipinagtanggol ko. Ginamit ko. Hanggang 2021, nang simulan ko ang larong ito — ang pagsusulat — at sa wakas ay naunawaan ko ang totoo: Iyon ang pinakamalaking kalokohang nabili ko kailanman. Nakakumbinsi siya, oo. Kapani-paniwala, hindi. Isang pagtutuwid lang ang kailangan niya: palitan ang “bagay” ng “produkto.” Saka sana gumana ang pangungusap.

Dahil ang produkto ay maaaring ibenta. Ang bagay ay ibang usapan. Ang salesman ay laging iyong taong mukhang may ibinibigay sa iyo, habang sa parehong ngiti ay may ibang kinukuha sa iyo. Ang unang tunay na salesman sa kasaysayan — ang tanging iginagalang ko — ay si Hesus. Ibinenta niya ang Salita. At ginawa niya ito kasama ang kauna-unahang marketing department na nalikha: labindalawang mangingisda sa Galilea. Wala ni isa sa kanila ang galing sa MIT. Pero disiplinado. Hindi perpekto — sapat lang. Ang iba? Hayaan mong ituloy nila ang kanilang mga kurso sa pagbebenta at ang pagkamal ng pera. Malambot hubugin ang tao. Laging may magbabayad para mahubog.

Nando

ANG BUHOK

Ang buhok ay isang detalyeng nagkukunwari ang mga tao na nauunawaan nila. Tinatawag nila itong kalinisan, estetika, pagkakakilanlan, kultura, ritwal. Ngunit wala sa mga iyon ang buhok. Isa itong hangganan: sa pagitan ng ipinapakita mo at ng itinatago mo. May nagtitiwala sa mga barbero, may nagtitiwala sa mga beautician, may nagtitiwala sa mga modernong makinang nangangako ng awtonomiya at kasakdalan. Ngunit nananatili roon ang buhok, matigas ang ulo, isang biyolohikal na paalala: hayop ka na bago ka pa naging mamamayan. At hindi ito kaaway. Isa itong kaibigang nakaaasiwa, isang saksi ng pinagmulan. Kumakalat ito sa buong katawan, dala ang kulay na itinakda ng iyong mapang henetiko, at may hawak na kuwentong hindi mo mabubura. Kahit ang mga may alopecia ay hindi nawawalan nito — nawala lamang ito sa kanila sa loob ng panahong walang makasusukat. Para maunawaan ang buhok, kailangan mong bumalik sa simula — sa sinaunang tao, sa lugar na binabalikan ng lahat ng iyong mga salaysay. Nakikita ko ito bilang isang prehistorikong noir.

Dalawang pigura sa likod ng isang pader ng damo, nag-uusap. Dumating ang ikatlo at hindi niya matukoy kung sino ang lalaki at sino ang babae. Hindi sapat ang mukha. Nagsisinungaling ang mukha. Kaya nagpasya ang babae na isulat muli ang kanyang pagkakakilanlan. Naglakad siya papunta sa ilog, tumingin sa sarili sa tubig, at nakakita ng balbas. Hindi ito sa kanya. Hindi siya nito binibigyang-kahulugan. Hindi siya nito pinagkakaiba. Nakakita siya ng isang matulis na bato at sinimulang alisin ang buhok, isa-isang piraso. Natuklasan niyang mabagal ang muling pagtubo — isang maliit na bentahe: hindi humihingi ang ritwal ng araw-araw na sakripisyo. At may natuklasan siyang mas malakas pa: iba na ang tingin sa kanya ng lalaki. Ang pagkakaiba ay nagiging pang-akit. Ang pagkakaiba ay nagiging wika. Mula sa sandaling iyon, nagsisimula ang kultura ng buhok: una simboliko, saka panlipunan, saka pangkalinisan, saka pang-agham, saka pang-ideolohiya. Hanggang dumating ang mga makabagong sukdulan — ang mga nagsasabing nagpoprotekta ang buhok at dapat itong manatili, ang mga nagsasabing dapat itong maglaho upang matanggap, ang mga naglililok dito upang hangarin. Ngunit simple ang katotohanan: isinisilang ang buhok, lumalaki, kumukurba… at sa kurba, namamatay ito. Nananatiling buhay ang ugat, matigas ang ulo, tulad ng ilang ideyang hindi mo maalis kahit ng lakas ng loob. At may isang huling tuntunin — ang tanging alam ng kuwentista: huwag kailanman gawing sugat ang ugat. Isang titik lamang ang pagkakaiba. Ngunit binabago nito ang lahat.

Nando

LIVE AUDITION — PASUKAN

BERSIYONG INGLES

Ang babasahin mo ay hindi isang aklat, hindi isang koleksiyon, hindi isang proyektong pang-editoryal. Isa itong akto ng paglalantad. Isang LIVE AUDITION. Akin. Sa edad na 61, may naunawaan akong simpleng bagay: ayaw ng mga tao ng isang bersiyon ko. Gusto nila ang lahat ng kung ano ako — walang kategorya, walang papel, walang etiketa. Kaya gawin natin. Ilapag natin sa mesa ang natitira kapag inalis mo ang lahat ng iba pa — ang tinig, ang alaala, ang sugat, ang linaw, ang tawa, ang pagod, ang katotohanan. Ang sampung kuwentong ito ay hindi para kumbinsihin ang sinuman. Umiiral ang mga ito upang magpakita. Sa akin. Sa iyo. Sa mga wala rito. Sa mga hindi kailanman talagang tumingin. Ito ang panimula. Ang iba ay nasa entablado. Ingles. Hapones. Hindi. Tatlong paraan ng pagiging. Tatlong paraan ng paglalantad. Tatlong paraan ng pagtayo sa loob ng isang audition. Masiyahan ka sa pagbabasa.

Nando

PREMISA

Kung ano tayo ay dahil din sa mga taong nakikilala natin. Utang natin sa kanila ang lahat, kahit hindi natin inaamin. Likas na walang utang na loob ang tao: kumukuha, nakalilimot, nasasanay. At lumilitaw ang kawalang-utang-na-loob na ito sa sanlibong anyo, halos laging walang ingay. Ang patayong kaisipang ito ay nagmumula sa kung ano ang nagiging ako. Nararamdaman ko ito araw-araw: tinatawag itong regalo ng ilan, tinatawag ng ilan na isang utak na hindi kailanman namamatay, tinatawag ng ilan na isang sakit. Ang iba ay walang itinatawag dito, dahil hindi nila ito nararamdaman. Kapag tinanong nila “ano ang trabaho mo?”,

dapat nating isagot ang pinangarap natin noong mga bata pa tayo, sa mga taon ng kapangahasan. Walang tatawa. Bibigyan nila tayo ng isang malinis na ngiti — ang uri ng ngiting ibinibigay sa mga batang naniniwala pa sa mga posibilidad. Saka isang umaga, gigising ako at matutuklasan kong marunong pala akong humawak ng pera. Ngunit laging may kaunting kulang. Wala sa akin ang pera. At kailangan kong ipagpaliban. Nagsisimula ngayon ang aking audition. Sa sampung kuwentong ito. Para sa mga magbabasa, muling magbabasa, o hindi papansin sa mga ito. Hindi mahalaga. Mananatili sila rito. Magpakailanman, sila man lang.

Nando

PULONG PAGKATAPOS NG ORAS NG TRABAHO

Mas mabilis ang pagkamatay kaysa sa inaasahan ko. Walang kumikinang na lagusan. Walang mga kamag-anak na tumatakbo papunta sa akin. Walang madamdaming tugtugin. Katahimikan lamang. Isang napakaeleganteng katahimikan. Halos pangkorporasyon. Akala ko sa wakas ay makapagpapahinga na ako. Matapos ang apatnapung taon ng mga walang kuwentang pulong, mga internasyonal na conference call, mga direktor na dalawang oras na nagsasalita nang walang sinasabi, at mga manager na kumbinsidong relihiyon ang PowerPoint… akala ko tapos na. Nakamamatay na pagkakamali. Mga dalawampung minuto matapos akong mamatay, nakatanggap ako ng notipikasyon. Walang anghel. Walang demonyo. Isang babaeng perpekto ang pananamit ang nag-abot sa akin ng isang itim na folder. “G. Frega, hinihintay po kayo sa Eternal Meeting Room nang alas-onse.” “Para saan?” “Ebalwasyon.” “Ng ano?” “Ng buhay ninyo.” “Puwede bang mag-call na lang tayo?” “Hindi po.” Pumasok ako sa silid. Isang katawa-tawang habang mesa. May

mga taong nakaupo kung saan-saan. Lahat patay. Pero buhay na buhay sa kanilang asal. Nakilala ko agad ang pinakamasamang kategorya: mga dating manager. Ilang taon nang patay pero hindi pa rin mapigilan ang pag-uutos. Ang isa ay nagsasalita gamit ang mga tsart. Ang isa ay naghanda ng presentasyon. Ang isa ay paulit-ulit na nagsasabing: “Balikan natin ang pangunahing punto.” Hindi kailanman dumating ang pangunahing punto. Saka ko nakita ang mga makasaysayang pigura. Si Napoleon, nerbiyoso. Si Julio Cesar, nababagot. Isang paraon, natutulog. Dalawang papa, nagtatalo tungkol sa isang bagay na wala nang nakaaalala. Isang consultant ng McKinsey na namatay noong 2087 at gumagamit pa rin ng mga walang kahulugang salitang Ingles: “Alignment.” “Performance.” “Scalability.” Kahit patay, hindi matiis. Pinaupo nila ako. Binuksan ng isang matandang lalaki ang file. “G. Frega.” “Narito po.” “Sinuri namin ang inyong buhay.” “Nakikiramay po ako.” Walang tumawa. Mga patay. Napakasamang sense of humor. Nagsimula sila: “Bakit ang dami ninyong isinulat?” “Bakit hindi?” “Bakit kayo lumikha ng libu-libong libreng nilalaman?” “Para makita kung sino ang nakaunawa.” “Bakit hindi kayo nagbenta tulad ng lahat?” “Dahil mukhang depressed ang lahat.” Katahimikan. Nagtala sila. Saka dumating ang tunay na tanong. “Natatakot ba kayo sa kamatayan?” “Hindi po.” “Bakit?” “Dahil mas magulo pa ang pagkakaayos ninyo kaysa sa mga buhay.” Sa unang pagkakataon, may ngumiti. Isinara ng tagapangulo ang file. “Nakapagpasya na kami.” “Langit?” “Hindi.” “Impiyerno?” “Hindi.” “E ano?” Tinitigan niya ako. “Itatalaga namin kayo sa pinakamahirap na departamento.” “Alin po?” Iniabot niya sa akin ang isang badge. Binasa ko ito nang dahan-dahan:

Mga Pulong Kasama ang mga Bagong Bilyonaryo

Naunawaan ko agad na ang kamatayan ay isa lamang promosyong hindi maayos ang pagkakagawa. At ang pinakamasama: ang unang gustong makipagkita sa akin ay nakaupo na sa labas ng pinto. Si Elon Musk. Nakangiti siya. Ako, hindi.

Nando

PANAHON: ISANG AKLAT

Anong Klasikong Aklat ang sa Tingin Mo ay Labis na Pinahahalagahan?

Hindi talaga ako naging mambabasa. Kusang dumating sa akin ang kultura, sa takbo ng aking buhay, at nalasahan ko ang mga epekto nito araw-araw. Ang una kong mga binasa ay komiks — TEX WILLER, ang aking alamat — saka paminsan-minsang DIABOLIK, at kalaunan ang JACULA, ang porno-cartoon. Ang mga kuwentong pinakatumama at pinakanakabighani sa akin ay ang mga natagpuan ko nang hindi sinasadya, na para bang nagbibiro ang tadhana: ibigay natin ito kay Frega, gagaling siya. Nagsimula ang paglapit ko sa internet dahil sa kagustuhan, hindi sa pangangailangan, at naaalala ko na agad itong naging pangangailangan sa pagbabasa — pero hindi ng mga aklat. Hindi ako kailanman naging lalaking probinsiyano. Hindi ko hinahanap ang malalaking balita, ang maiingay, ang nakagugulat. Ang mga detalyeng mukhang walang halaga — sila ang madalas nagtatago ng tunay na katotohanan. Ang Bibliya, isang regalong natanggap ko bago ang aking kasal, ang nagbukas ng aking abot-tanaw at nagpabuti sa aking paningin, na lumipat mula pahalang tungo sa patayo — iyan man lang ang paniniwala ko ngayon. At pagkatapos ng esoterikong paaralang pinagtalagahan sa akin sa edad na 33, at

ng lahat ng arkitektura sa loob ng heometriya, at ng numerolohiya bilang epekto, hindi bilang sanhi. Ito lamang ang nagbigay-daan upang mahinog sa akin ang isang dalawahang lohika — desimal tungo sa mga tao at binary tungo sa algoritmo at sa mga AI — ang tanging paraan upang magtanong ng mahahalagang tanong at tumanggap ng angkop na mga sagot, nakahanay at hindi inangkop. Ang pagbabasa ay hindi isang ehersisyong ipinahahayag lamang sa loob ng isang kuwento. Ang tunay na dimensiyon ay ang pagbasa sa mga bagay, sa mga sitwasyon, at ang pag-unawa nang hindi nanghuhula. Ito ang pinakamahusay kong aklat.

Nando

GILLETTE ITALIA

(Isang Detalyeng Hindi Alam ng Karamihan)

Pumasok ang Gillette sa Italya noong dekada 1950. Kakaunti ang nakaaalala kung sino ang tumulong sa pagbuo ng tunay nitong gulugod na Italyano. Dalawa sa pinakamahahalagang pinuno sa kasaysayan nito ay kapwa taga-Puglia. Si Raffaele Di Tullio. Nagsimula siya sa benta. Saka naging inspektor. Area Manager. Assistant Sales Director Italy. Kalaunan, Managing Director sa Belgium. At naroon din si Piero Chiummo. Pumasok siya sa marketing at advertising. Kalaunan ay naging Managing Director siya ng Gillette Italia at nanatiling sentral na pigura mula dekada 1970 hanggang dekada 2000. Dalawang lalaki mula sa Timog Italya. Sa loob ng isang korporasyong Amerikano. Matagal bago naging isang industriya ang mga motivational speech. Hindi sila nagtayo ng mga personal na brand. Nagtayo sila ng mga resulta. At para sa mga katulad kong pumasok kalaunan mula sa ibaba… Sila ang patunay na mas malayo ang mararating ng disiplina kaysa sa angkan. Sa mga taong iyon, hindi ka nakapapasok sa Gillette dahil

sa mga diploma, sa ugnayang pampamilya, o sa mga katangiang pambabae. Nakapapasok ka dahil sa iisang dahilan lamang: kakayahan. Saka dumarating ang dedikasyon, disiplina, talino, kaayusan, at paggalang sa mga tuntunin. Ang lahat ng iba pa ay natututuhan mo sa daan. Nagsimula ako na walang iba kundi walong taon ng pag-aaral — ang pinakamababang hinihingi ng batas. Ang mayroon ako ay tiyempo, likas na pakiramdam, at kababaang-loob na magsimula sa ibaba. Tuwing gabi, inilalabas mo ang iyong mga ulat. Tuwing umaga, ipinadadala mo ang mga numero sa Area Manager. At sa katapusan ng linggo, isinasara mo ang buod, ikinakabit ang lahat, at sinisigurong naiwan ang sobre bago ang Lunes ng umaga. Mga gastos, mga singilin, mga benta, mga tala tungkol sa pamilihan, pagsusuri ng teritoryo, kilos ng mga kakumpitensiya — isang uri ng Gillette PM para sa larangan. At saka dumarating ang bahaging operasyonal. Hindi sapat ang magsara ng isang order. Ina-update mo nang mano-mano ang bawat talaan ng kliyente: petsa, dami, item por item. Walang software. Walang shortcut. Ikaw lamang, isang pluma, at ang katotohanan. Araw-araw, napupunta ka sa telepono kausap si Ferruccio Luraschi — credit control. Hinaharang niya ang mga order kahit isang sentimo lang ang kulang ng kliyente. Kinamumuhian ito ng benta, pero sa katapusan ng buwan, laging may paraang natatagpuan ang lahat. Kinakayod mo ang pinakailalim ng bariles para maisara ang buwan, ang quarter, at ang internasyonal na quarter. Akala ng mga tao ay kailangan mo ng diploma. Ang tunay mong kailangan ay mga bayag na bakal — upang makaligtas sa mga paghihirap na kahit ang mga talim ay hindi kayang hiwain. Ganoon iyon. Isang buod ng mahabang edukasyon. At itinulak pa ako nang mas malayo ng pagmamataas: nakuha ko nang mag-isa ang aking diploma sa accounting. Tungkol sa unibersidad, pumasok ako — pero hindi para mag-aral.

Pumunta ako roon para mang-akit ng mga babae. Ang tunay na dahilan kung bakit ako umiiral.

Nando

ISANG TAONG HINDI MO INAASAHAN

Noong Pebrero 21, 1993, sinabi ko sa magiging mga biyenan ko na malapit ko nang pakasalan ang kanilang anak — ang kapatid na babae ni Michele, ang kasalukuyan at nag-iisa kong legal na asawa. Ilang oras bago noon, naihatid ko na ang aking "pakete ng pag-ibig": ang aking kambal na anak na lalaki. Tumawa siya at sinabing baliw ako. Hindi agad naunawaan ni Michele ang nangyayari. Tatlumpung taong gulang si Elisabetta. Akala ng lahat ay masyadong maaga. Ang ganoong desisyon ay nararapat sa lohika, pagpaplano, at isang konseho ng pamilya. Mukha silang isa sa mga perpektong pamilyang Barilla-Mulino-Bianco — maliban sa umiikot ang gulong dahil sa akin, at hindi ako kailanman humingi ng pahintulot. Kinaumagahan, sa loob ng dalawampu't apat na oras, lubos na niyang natanggap ang dagok. Lumapit siya sa akin na matigas ang mukha, galit, at nagsabing: "Sumusulpot ka rito, binabaligtad mo ang pamilya ko, ipinapaalam mo sa amin ang isang katotohanan, hindi isang balita, hindi isang komunikasyon — at saka ka aalis, na parang bumibili ka lang ng tinapay sa supermarket." Ako iyon. Hindi siya nagkamali. Dalawampu't walong taong gulang ako. Nginitian ko siya at sinabi: "Nakikita kong nag-aral ka ng sikolohiya. Magaling ka sa pagsusuri. Pero kulang sa iyo ang pangunahing bahaging pang-psychiatry — ang hindi mo mapag-aaralan. Maisasabuhay mo lamang ito." Saka ako umalis. Sa loob ng dalawang buwan, mag-isa, inayos ko ang buong kasal. Noong Abril 23 ng taon ding iyon, ikinasal ako. At noong Oktubre 17, isinilang ang aking mga anak, kambal na lalaki. Isang taong hindi mo inaasahan.

ISANG TRABAHO: AKIN

Ngayon ay isinusulat ko ang lahat ng gusto ko sanang sabihin sa iyo nang personal. Ang pag-update ng mga pangyayari ang tanging natitirang paraang pampanitikan. Wala nang iba. Mayo 1985 noon nang tanggapin ko ang iyong alok na trabaho. Gayunman, hindi ka isang employer. Ikaw lamang ang aking ama. Nagsimula ako sa pinakamababang punto, at hindi ako nagdusa. Ngumiti ako. At nang hindi nagngangalit ang ngipin, nagpatuloy ako pasulong. Malinaw na ang sinabi ni Lolo. Matapos ang apatnapung taon sa mga minahan, isang araw ay sinabi niya: “Ang paglago ay hindi kailanman sinusukat sa sentimetro o sa pera. Sa mga gawa lamang.” At ikatlong baitang lamang ang natapos niya. Bawat pagkikita na nagbigay sa atin ng pagkakataong magkita ay lumikha ng tinatawag ko ngayong iyong mga kumpirmasyon: propesyonal, lohikal, makatwiran — at sa pinakadulo lamang, emosyonal. Hindi tayo kailanman nagkaroon ng mga kaaway sa ating DNA. Mga taong tinanggihan lamang nating bigyan ng puwang. Hindi pinalampas ng aking ina ang anumang pagkakataong atakihin ako. Lagi niyang sinasabi na inabutan ako ng trabahong panghabambuhay at dapat akong magpasalamat sa aking ama magpakailanman. Kung hindi, sino ang nakaaalam kung ano ang nagawa ko. Sino ang nakaaalam kung ano ang nangyari sa buhay ko. Kaya nagpasya akong kailangang magbago ang wakas ng aking propesyonal na buhay. At noong Disyembre 2003, iniwan ko ang pera, ang prestihiyo, ang kapangyarihan, at ang katayuan — para lang ipakita sa kanya kung sino ako. Ngunit hindi niya kailanman naunawaan. Dalawampu’t tatlong taon ang inabot ko bago ko natagpuan ang tunay kong dimensiyon. Ngayon, wala na ni isa man sa inyo sa tabi ko. Ngunit malapit pa rin ako sa inyong

dalawa. At balang araw, aabutin ko kayo. At habang laging alam ng aking ama kung sino talaga ako — kung ano ang aking mga lakas, at kung ano ang hindi — ang aking ina, kapag kausap siya, ay nagsasabing: “Baka napagpalit siya pagkapanganak. Dahil ang lalaking ito ay naging isang taong hindi inaasahan ninuman. At kahit papaano… sinasabi nilang siya ay, anak ko.”

Nando

ANG HUWARANG BUHAY

Kung kailangan kong ilarawan ang aking huwarang buhay, sasabihin kong hindi ito umiiral. O mas tama: umiiral lamang ito sa imahinasyon ng mga naniniwala pa na ang buhay ay isang bagay na maaari mong idisenyo sa halip na isang bagay na dinaraanan mo lamang. Ngayon, ibinabato sa atin ng residenteng psychiatrist ng WordPress ang karaniwang tanong ng araw — ang uri ng tanong na itinatanong sa mga bata, noong iniisip pa nila na ang hinaharap ay isang regalong nakabalot na ng kanilang mga magulang. Ang mga nasa hustong gulang ang nagpapataw ng kanilang mga hindi natapos na pangarap, ng kanilang tahimik na mga kabiguan, ng kanilang mga ni-recycle na ilusyon sa kanilang mga anak, umaasang may ibang gagawa nang mas mahusay kung saan hindi man lang sila sumubok. Ang buhay ay hindi isang seryosong bagay. Hindi ito isang pag-aari, isang ari-arian, o isang personal na yaman. At diyan mismo nadudulas ang sangkatauhan: sa paniniwalang kaya nitong angkinin ang hindi kailanman itinadhanang angkinin. Ang buhay ay isa lamang marupok na regalo na may dalawang katiyakan: ang araw ng iyong pagsilang — nakalimbag sa iyong mga dokumento — at ang araw ng iyong kamatayan — nakalimbag sa mga dokumentong hindi mo kailanman makikita. Ang lahat ng nasa pagitan ay kung ano tayo, kung ano ang nais sana nating maging, kung ano ang nagbabago

sa atin, at kung ano ang kalaunan ay nagiging tayo. May malay man o wala, walang pagkakaiba. Ang “huwarang buhay” ay isang panlilinlang ng sirko, isang ilusyon ng salamangkero. Isang pantasyang natutunaw sa sandaling titigan mo ito nang masyadong malapitan.

Nando

ANG BUHAY NG ISANG MANAGER

Gising nang 06:00. Tatlumpung minutong pagtakbo, paliligo, diyaryo, almusal. Nang 08:30 ay nasa opisina na siya. Dumarating bago ang lahat at umaalis pagkatapos ng lahat — dalawang hudyat na binabasa ng buong kompanya nang hindi kailangang ipaliwanag. 10:30 coffee break. 13:30 mabilis na meryenda. 18:30 lumalabas siya para sa mga personal na lakad o isang huling pulong pangnegosyo. Nang 20:00, sa wakas ay umuuwi siya, kung saan naghihintay ang hapunan. Nang 21:30 ay umuupo siya sa kanyang mesa — laptop sa kaliwa, desktop sa kanan — nagpapalitan ng datos, sinusuri ang mga numero, bumubuo ng mga plano, pinipiga ang mga makabagong ideya mula sa isang pagod na utak. Relihiyon ang tubo. Ang lahat ng iba ay palamuti. Natutulog siya nang ala-una ng madaling-araw. Laging may nagpapainit ng kanyang kama, at hinahayaan niyang ang mekanikal na bahagi ng kanyang sarili ang mamahala. Nang 03:00, sa wakas ay nakatutulog siya. Nang 06:00 ay bumabangon siyang muli. Tatlong oras ng tulog — ganap na nakahanay sa mga teknik ng Silangan na nangangako ng paggaling sa pinakamaikling pahinga. Isang alamat na pinaniniwalaan niya dahil pinatatakbo nito ang makina. Sagrado ang Sabado at Linggo. Kasiyahan, libangan, pamilya. Sa mga araw na iyon, ayaw niyang maistorbo — lalo na ng mga kasamahan o ng sinuman mula sa kompanya. Isinasara ng kaharian ang mga tarangkahan nito. Malaki ang

kinikita ng isang manager, oo. Ngunit pasan niya ang bigat ng mga pananagutang, kapag hindi naayos na hawakan, ay maaaring lumikha ng hindi na maibabalik na pinsala at ng mahabang tanikala ng sakit. Nakalilimutan iyon ng mga tao. Kadalasan, ang papel na ito ay hindi isang tsapa sa dyaket. Ito ang tahimik na pagkilala mula sa mga empleyado at sa mga may-ari — ang sandaling tumitigil silang makita ka bilang isang gastos at nagsisimulang makita ka bilang isang yaman. At ang pagkilalang iyon, kapag dumating, ang tanging tunay na sahod na natatanggap niya.

Nando

ANG MGA TUNAY NA DALUBHASA

... Ng Panloloko

Magkasamahan kami, ang aking ama at ako. Nagtrabaho kami para sa iisang Amerikanong multinasyonal. Mga salesman. Mga kognitibong manloloko. Ang unang tuntunin ay laging pareho: katarungan at tiwala sa lahat. Ang ikalawa: unawain ang tunay na pangangailangan ng kliyente bago pa ito maunawaan ng kliyente. Ang pagbebenta ay hindi pagtutulak ng mga produkto. Ito ay pagtulong sa isang tao na makaiwas sa gulo. Ang mas maraming benta ay hindi nangangahulugang mas maraming pera. Nangangahulugan ito ng mas malaking kasiyahan para sa kliyente — ang tanging tunay na panginoon ng pamilihan. Pareho kaming humawak ng mga posisyon ng pamumuno sa buong bansa. Sa magkaibang taon, pareho naming naabot ang unang puwesto sa Italya sa kalidad at dami. Hindi kailanman opisyal na numero uno. Ngunit laging iisang ritmo ang tibok ng aking puso: Amerika. At ang mga Amerikano ang gumawa ng hakbang. Dumating ang mga pinakamataas na ehekutibo upang makita ng sarili nilang mga

mata kung paano ito ginagawa ng mga Frega. Noong dekada nobenta, pinuntahan ni G. Wakefield, CEO Europe, ang aking ama. Noong unang bahagi ng dekada 2000, pinuntahan ako ni G. Alan Both, worldwide vice president, kasunod ang mga tagapayo at mga sales director. Anong buhay ang mayroon kami. Ahahahah. Saka nagpasya ang aking ama na sapat na ang apatnapung taon. Noong 1996, nagretiro siya. Naghintay ako hanggang 2003. Tatlumpu't walong taong gulang ako, may labingwalong taon sa kompanya. Pagod na ako. Hindi kailanman naging prayoridad ang pera. Ang mga bagay lamang na nagpapasaya sa akin. Bakit ko isinasalaysay ang kuwentong ito? Dahil ngayon, matapos akong maging manunulat, binabasa ang aking mga post sa maraming bansa. Sa huli, pareho pa rin ang tuntunin. Sa huli, hindi kailanman nagbago ang tuntunin. Kailangan mo lamang marunong magbenta ng isang kuwento.

Nando

ANG SERYOSONG LALAKI

(Vincenzo Frega)

Pumapasok ang aking ama sa isang maliit na tindahan ng sigarilyo sa Seminara, isang bayan sa lalawigan ng Reggio Calabria. Hindi siya taga-roon. Nasa lugar siya para sa trabaho, isang sales representative ng Gillette. Sa loob, nakasalubong niya ang isang kapitbahay mula sa kanilang bayan, isang teller sa bangko. Tinanong niya ito, "Ano ang ginagawa mo rito?" Sumagot ang lalaki, nag-aapoy sa sigla, "Tumataya ako sa mga kabayo." Tinitigan siya ng aking ama. "At nasaan ang karerahan? Sampung taon na akong nakatira rito at wala pa akong nakitang ganoon." Ngumisi ang kapitbahay, nagkukunwaring matalino. Inilabas niya ang isang tiket ng taya ng TOTIP at ipinakita sa kanya. Tinitigan

ito ng aking ama nang isang saglit, nalilito, saka biglang tumawa nang malakas. Kausap niya ang isang lalaking tumataya sa mga kabayo… nang walang kabayo. Iniisip na niyang ikuwento ito sa aking ina, na kilalang-kilala ang kapitbahay na iyon — ilang taon na itong tapat niyang tagahanga. Tumatawa siya sa loob. Tumatawa rin dahil wala siyang kaalam-alam sa mangyayari. Patuloy siyang nagtatrabaho kasama ang mga kliyente ng tindahan, nakatalikod sa pasukan. Paulit-ulit na gumagawa ang kliyente ng kakaibang senyas ng ulo papunta sa pinto: oo/hindi, oo/hindi. Hindi ito naiintindihan ng aking ama. Para sa kanya, karaniwang senyasan lang ito ng maliit na bayan. Tinatapos niya, nagpapaalam, at mahinahong lumalabas. Sa sandaling makalabas siya, pinahinto nila siya. Hinablot nila siya. Inaaresto nila siya. Tuwang-tuwa ang mga carabinieri: matapos ang labinlimang taon, akala nila ay nahuli na rin nila siya sa wakas. At tumatawa siya. Tumatawa na parang baliw. Akala niya ay biro ito. Sa istasyon, hinihingi nila ang kanyang mga dokumento, ang kanyang trabaho. Sumasagot siya habang tumatawa pa rin. Saka ang tanong: “Hindi n’yo po alam kung bakit kayo narito?” “Hindi.” “Kamukhang-kamukha n’yo po ang isang lalaking ilang taon na naming tinutugis: ang ‘Lalaking Machine-Gun ng Seminara.’ Bago kami magpatuloy, hinihintay namin ang kumpirmasyon mula sa inyong kompanya sa Milan.” Huminto sandali ang aking ama. “At bakit n’yo siya tinatawag na Lalaking Machine-Gun?” “Dahil sa mga libing ng mafia, pinahihinto niya ang seremonya, kinakaladkad ang kabaong sa kalye, binubuksan ito, at inuubos ang isang magasin sa bangkay.” Katahimikan. Tinitingnan sila ng aking ama. Saka nagsasabi: “Ah… kung gayon, seryoso pala akong tao.” Pinakawalan nila siya. Inalok siyang ihatid. “Hindi na, salamat. Maglalakad ako. May kotse ako.” Walang paumanhin. Walang paliwanag. Naglalakad siya pauwi nang tumatawa. Huminto siya sa pinto. Iniisip kung ano ang sasabihin sa aking ina. Saka

nagpasyang wala. Hindi dahil natatakot siyang hindi ito maniniwala. Kundi dahil sa kahinhinan. Dahil sa paggalang sa sarili niyang imahe. Upang hindi mapagkamalang isang taong hindi siya. Ang maging uri ng lalaking, hindi inaasahan ninuman.

Nando

ANG DATING TAYO

Lagi akong nabibighani ng simula. Hindi iyong nakasulat sa mga aklat — bersiyon lamang iyon ng isang tao, isang paglalarawan, hindi kailanman ganap na katotohanan. Ang tinutukoy ko ay ang tunay na simula, ang walang sinumang nakapagtala. Ganito ko ito iniisip. Ang babae — ang unang tunay na nilalang na pinagmumulan ng lahat — ay naglalakad sa kagubatan, naghahanap ng isang kuweba. Walang nagbago: hanggang ngayon ay naghahanap siya ng tahanan, ng lugar na pagtatayuan ng pamilya, paglilikhaan ng katatagan, pagdadaungan ng buhay. Tunay siyang nakahihigit na nilalang. Hinigop niya ang lahat mula sa mundo ng mga hayop: lohika, katwiran, damdamin, likas na pakiramdam — lahat ay pinag-uugnay ng isang imposibleng intuwisyon, isang pang-amoy na halos banal. Siya iyon. Ang ating babae. Umaalingawngaw ang kanyang mga galaw sa mundo ng mga pusa: hindi kailanman magaspang, hindi kailanman biglaan, laging pelus. Ibinubunyag ng kanyang titig ang kanyang pagkakakilanlan. May hawak ang kanyang isip na walang katapusang mga tanong — limampu't anim na natatanging pangangailangan, wala ni isang prayoridad, na para bang sinasabing ang ganap ay dapat laging pagdudahan. Saka siya nagsupling. Hindi para sa laman, kundi para sa pagpapatuloy. At ginawa niya ito kasama ang isang gorilya — laging kinukuha niya ang pinakamahusay na mayroon. Siya naman, ang lalaki, ay nanatili kung nasaan siya. Kumakain, nagpapahinga, inilalabas

ang kanyang pagnanasa. Dalawang pangangailangan, hindi nagbago sa loob ng milyun-milyong taon. Walang umunlad. Hindi ito antropolohiya — wala akong mga titulo, walang akademikong pagsasanay, walang pamamaraan. Ito ay pananaw lamang ng isang lalaking gumising kaninang umaga, nakinig kay Barbra Streisand, at nag-isip ng isang simpleng bagay: The Way We Were.

Nando

"Pinatatalas ng pangangailangan ang isip; ang kakulangan ang lumilikha ng halaga — ito ang pinakamatandang batas na sinusunod pa rin natin."

ANG BILANGGUAN

Ang Bilangguan — isang lugar na kinatatakutan ng buong sangkatauhan, ang lugar na walang gustong pasukin, ngunit ang siyang dinaraanan ng lahat sa huli. Sa pinakamatatanda nitong anyo, inilarawan ito bilang kaharian ng pagkakait: ng kalayaan, ng paggalaw, ng pagkilos. Saka ito umunlad sa paglipas ng mga siglo at naging iba pang mga bagay. Ang salita mismo ay agad kang kinakaladkad sa pinakahalata, pinakamakatotohanang lugar: ang panghukuman. Ngunit iyon ay anyo lamang ng lipunan, ang pag-uuri sa isang sandaling hindi lamang nagbabago sa iyong buhay kundi maaari ring magbago sa iyong katayuan sa lipunan. May naaalala akong alaala mula sa paaralan: si Silvio Pellico, 1789–1854, na habang nakabilanggo ay sumulat ng Le Mie Prigioni — isang manwal na ginagamit ngayon ng mga asawang lalaking nagsisilbi ng mga sentensiyang emosyonal. Oo, hindi ito isang tratadong panghukuman, kundi isang kalagayan sa loob ng aksis ng sariling pagkakakilanlan, dahil maaari tayong mabilanggo sa loob ng ating sarili. Ngunit kung mangyari iyon, kailangan mong lumapit sa psychiatry at sa terapiyang pang-gamot, dahil ang

pagpapagaling sa isip sa loob ng mga kaisipan ang nananatiling tanging tunay na hangganan ng buong panitikang medikal. Ang pagkakakulong ng isip ay ang seldang walang doktor na lubusang makapagbubukas. Naaalala ko nang ikinulong ako ng isang babaeng Romaniana na nagngangalang Rodica sa loob ng kanyang bahay isang gabi. Matapos uminom ng apat na bote ng alak, tumawa siya na parang baliw, at may eroplano akong kailangang abutan di-nagtagal, pabalik sa Italya. Kinailangan kong makipagnegosasyon at ilapag sa mesa ang Kumbensiyon ng Calabria — malinaw na imbento ko — ayon sa kung saan, sa banyagang lupa, dapat laging bigyan ng pagkakataon ang panauhin. Sapat na iyon upang bumukas ang mga pinto at makalabas ako. Ang bilangguang emosyonal, sentimental, pandamdamin ay walang rehas na bakal. Mga alaala lamang ang mayroon ito — ang uri ng alaalang hindi mo kailanman nalilimutan.

Nando

HINDI AKO HANDA SA TAGUMPAY

Ilang taong inilarawan ni Ferdinando sa isip ang tagumpay. Pagsasanay, pagtatrabaho, pagpupursige — ang buong manwal. Ngunit nang sa wakas ay dumating ang tagumpay, hindi ito kumatok. Sinipa nito ang pinto, pumasok, at nagtanong: “O? Handa ka na?” Hindi pa. Mabilis itong nangyari. Isang proyektong itinayo niya nang may matigas na dedikasyon ang biglang kinilala. Mga tawag mula sa media, mga imbitasyon sa kumperensiya, mga kolaborasyon — gusto ng lahat ng isang hiwa niya. Sa simula, napakasaya niya. Saka niya napagtanto na may kasamang manwal ang tagumpay na hindi niya kailanman natanggap. Lumaki ang mga inaasahan. Gayundin ang mga pagdududa. Bawat desisyon ay parang bombang kailangang tanggalan ng mitsa. Bawat

pagkakamali ay mukhang posibleng obitwaryo. Samantala, sumabog ang kanyang iskedyul: mga pulong, mga deadline, mga panayam. Ang kanyang hilig — ang bagay na nagpasimula ng lahat — ay nagsimulang masakal sa ilalim ng bigat ng "mahahalagang bagay." Kaya ginawa niya ang tanging lohikal na bagay: tumakas siya. Hindi magpakailanman — sapat lang para makahinga. Sa katahimikan, itinanong niya sa sarili ang tanong na walang nagtatanong kapag maayos ang takbo: "Ano ba talaga ang ginagawa ko?" At simple ang sagot: napagkamalan niyang tagumpay ang ingay. Bumalik siya na may ibang lapit. Natuto siyang tumanggi. Natuto siyang magtalaga ng gawain sa iba. Natutuhan niyang ang pagiging nasa lahat ng dako ay nangangahulugang nasa wala kang dako. At dahan-dahan, bumalik ang hilig — hindi bilang paputok, kundi bilang maliit na apoy na hindi namamatay. Sa pagbabalik-tanaw, naunawaan niya ang totoo: walang sinumang laging handa sa tagumpay. Ang tagumpay ay parang panauhing maagang dumarating, kumakain nang sobra, at pinipintasan ang mga muwebles. Ngunit kung makaligtas ka sa unang pagbisita, matututo kang tumanggap dito. At iyon — hindi ang palakpakan — ang tunay na panalo.

Nando

500 GRAMO

Hunyo 1996 noon. Isang pandaigdigang sales meeting ang inayos sa punong-tanggapan ng kompanya sa Boston para sa pandaigdigang paglulunsad ng isang bagong produkto. Nagpasya ang dibisyong Italyano na hatiin ang sales team sa dalawang magkahiwalay na lipad — ang isa ay aalis mula sa Roma, ang isa mula sa Milan. Iisa ang destinasyon: New York muna, saka Boston. Simple ang dahilan. Kung may mangyaring masama, ayaw nilang nasa iisang eroplano ang buong puwersa ng benta ng Italya.

Lohikang pangkorporasyon. Nakapangingilabot, pero lohikal. Ligtas kaming dumating nang gabing iyon. Kinaumagahan, napaligiran ako ng anim na miyembro ng pinakamataas na pamunuang Italyano. Wala ni isa sa kanila ang marunong mag-Ingles. Gutom sila. At sa kung anong paraan, ako ang naging responsable sa pagpapakain sa kanila. Tinanong nila ako kung saan kami dapat pumunta. Simple. “Boston Harbor,” sabi ko. “Kakain tayo ng pasta na may lobster.” Tiningnan nila ako na para bang nag-iimbento ako. Kahit ang drayber ng taxi ay naaliw. Ibinigay niya sa akin ang personal niyang numero at tinanong kung saan ako nakatira sa Boston. Saka niya ipinaliwanag na kung patuloy kong gagamitin ang kanyang taxi, bibigyan niya ako ng komisyon. Iyon ang una kong tunay na aral sa Amerika. May sistema ang lahat. Kahit ang transportasyon. Dumating kami sa restawran. Ang mga may-ari ay magkapatid na Sicilian na lumipat sa Estados Unidos apatnapung taon na ang nakararaan. Tinanggap nila kami na parang pamilya. Lahat ay umorder ng linguine na may lobster. Medyo iba ang inorder ko. Limandaang gramo ng linguine. Na may dalawang lobster. Dumating ang mga plato. Mukhang masaya ang lahat. Tiningnan ko ang akin at agad kong tinawag ang may-ari. “Hindi ito limandaang gramo.” Tinitigan niya ako sa ganap na katahimikan. Tumayo ako. Lumabas ng restawran. Naglakad papunta sa isang kalapit na tindahan. Bumili ng pasta. Bumalik. Iniabot ito sa kanya. “Itapon mo ang lahat.” “Ulitin mo.” “Gawin mong limandaang gramo.” Nagsimulang tumawa ang mga kasamahan ko. Sabi ng isa sa kanila: “Ang kalabanin ang isang lalaking taga-Calabria ay bihirang maging matalinong hakbang sa negosyo.” Sa huli, dumating ang tamang plato. Kumain kami. Masaya ang lahat. Ang mga kasamahan ko ang nagbayad ng aking hapunan. Tumingin sa akin ang magkapatid na Sicilian at nagtanong: “Masaya ka na ba ngayon?” Sabi ko, hindi. Mukha silang nalito. “Nasa Amerika na

tayo ngayon," sabi ko. "At dito, mahalaga ang salita mo." Naglabas ako ng isang daang dolyar at iniwan ito sa mesa bilang tip. Ayaw nila itong tanggapin. Ipinilit ko. "Ito ang pasya ko." "Malamang hindi na tayo magkikita pang muli." "Pero iniiwan ko ito rito dahil ang pagkakamali ninyo ay nagkahalaga sa akin ng 120 gramo ng pasta." Tinitigan nila ako. Saka sila tumawa. At ako rin. Dahil kung minsan, seryoso ang mga prinsipyo. At kung minsan, dumarating ang mga ito na nagbabalatkayong pasta.

Nando

ANG BILIS ANG NANANALO

Ang tagumpay ay hindi para sa pinakamalakas. Para ito sa pinakamabilis — ang mga nag-iisip, kumikilos, at umaangkop bago pa mapagtanto ng iba na nagbago na ang laro. Natutuhan ko ito nang higit sa isang beses. Ilang taon na ang nakararaan, nagtatrabaho ako sa isang proyekto kung saan nasa mga kakumpitensiya ko ang lahat: mas malalaking team, mas mahuhusay na kasangkapan, mas maraming karanasan. Ang mayroon ako ay bilis. Habang bumubuo sila ng masalimuot na mga estratehiya, ako ay sumusubok na, nag-aayos, nagtutuwid, at kumikilos. Maliliit na panalo, sunod-sunod, hanggang magsara ang agwat. Hindi isang knockout — isang tumpak na pag-iipon ng mga tama. Ginawang tagumpay ng bilis ang kawalan ng bentahe. Ang bilis ay hindi pagmamadali. Ito ay pagbasa sa konteksto bago pa ito mabasa ng iba. Pagkakita sa puwang. Pagkilos habang nag-iisip pa ang lahat. Sa isa pang pagkakataon, sa isang mahalagang okasyon, isang teknikal na problema ang nagbantang patigilin ang lahat. Nagsimulang maghanap ang mga tao ng mahahaba at eleganteng solusyon. Hindi ako. Pinasimple ko, kumilos nang mabilis, at napanatiling buhay ang okasyon. Hindi perpekto — pero mabisa. At sa totoong buhay, ang pagiging mabisa ang

nananalo. Ang pagiging mabilis ay hindi pagiging padalos-dalos. Ito ay pagiging sapat na handa upang kumilos nang walang pag-aatubili. Ang intuwisyon nito ay sinanay ng karanasan. Ang tapang nito ay sinusuportahan ng linaw. Ito ay pag-alam kung kailan bumubukas ang bintana — at paglukso. Ngayon, hindi ko itinatanong kung gaano kalaki ang hamon. Itinatanong ko kung gaano ako kabilis makakikilos. Gaano ako kabilis makapaghuhula nang maaga. Gaano ako kabilis makagagawa ng pagkakataon mula sa isang problema? Ang bilis ay katatagan. Ang bilis ay estratehiya. Ang bilis ang pagkakaiba sa pagitan ng pangangarap at paggawa. Sa huli, simple lang: hindi tinatalo ng malakas ang mahina. Tinatalo ng mabilis ang mabagal.

Nando

ANG ARAW KO SA SUPERMARKET

Sabado ng umaga, alas-nuwebe. Pumasok ako sa supermarket na may simpleng plano: gatas, tinapay, keso. Makalipas ang sampung minuto, nasa pasilyo na ako ng cereal. Saka sa pasilyo ng mga eksotikong sarsa. Saka sa harap ng isang mahiwagang pader ng mga pampalasa na hindi ko pa nakikita kailanman. Doon nagpasyang makisali ang tadhana. Nakasalubong ko ang dalawang kaibigang Hapones na nangangailangan ng payo — hindi kung ano ang bibilhin, kundi kung saan kakain. Makalipas ang tatlumpung minuto, nananghalian na kami. Pagdating ng hapon, naglilibot na kami sa lungsod na parang matagal nang magkakaibigan. Sa gabi, bumalik ako sa supermarket. Walang tunay na dahilan. Ang tiyak na pakiramdam lamang na may kulang. Natagpuan ko ang sarili kong nakatitig sa isang walang katapusang hanay ng mga cookie. Hindi ko alam kung paano ako napunta roon. Puno ang cart ng mga bagay na hindi umiiral sa aking uniberso kaninang umaga ngunit ngayon ay pakiramdam ko'y mahalaga. Sa checkout,

tumingin sa akin ang kahera, ngumiti, at nagtanong: “May hinahanap po ba kayong partikular?” Ngumiti rin ako. “Hindi ko nga alam kung paano ako napunta sa lahat ng ito.” At doon ko ito naunawaan: Ang supermarket ay hindi lugar kung saan bumibili ka ng mga bagay. Ito ay lugar kung saan nagbabago ka. Nagiging hangarin ang mga pangangailangan. Nagiging paniniwala ang mga hangarin. Nagiging dahilan ang mga paniniwala. Lumabas ako na may tatlong punong bag at isang walang lamang katiyakan. Wala akong kulang. Napagkamalan ko lamang na pangangailangan ang ingay.

Nando

PAG-UNAWA SA MGA TAO

Maraming bagay ang itinuturo sa iyo ng apatnapung taon sa paglibot sa mundo. Ang iba ay natututuhan mo sa mahirap na paraan, tulad ng isang batang nagbibigay-pansin sa pinakamaliliit na detalye, dahil walang libre at may halaga ang lahat. Humaharap ka dala kung ano ka: ang iyong ugali, ang iyong edukasyon, ang iyong karanasan. Iyan ang nagbibigay-daan upang makapasok ka sa isang sitwasyon, mabasa ito, makaangkop dito, at — kapag kailangan — mahawakan ang kontrol. Ngunit laging panauhin ka. Ang ilang tao ay sadyang mahirap: mapagsarili, masalimuot, pesimista dahil sa nakasanayan. Nabubuhay sila sa isang dimensiyon kung saan ang nangyayari lamang ngayon ang mahalaga, at kahit noon, gusto nila ng patunay, kumpirmasyon, at ikalawang kumpirmasyon ng unang kumpirmasyon. Pagkatapos ay naroon ang kabaligtarang kategorya: ang isip na may istruktura. Ang nakatayo sa pagpaplano, proseso, produksiyon, at tubo. Ang Manager. Isang taong nakatali sa mga layunin, mga desisyon, at sa tanyag na tanikala ng 7 P. Kung suwerte ka, makakakilala ka ng isa na may maayos na akademikong

pinagmulan na gumagamit ng mga kasangkapang mayroon, kahit nakalilimutan niya kung minsan na ang buhay ay may kasamang mga baryable, mga sorpresa, at paminsan-minsang pagsabog. Ang pag-unawa sa mga tao ay hindi agham. Ito ay disiplina. Isang mabagal na pag-iipon ng mga hudyat, mga kilos, mga kontradiksiyon, at tiyempo. Natututo kang makita ang hindi pinapansin ng iba. Natututo kang makinig sa hindi sinasabi. Natututuhan mong bawat isa ay may dalang sariling lohika, at kung mahuli mo ito, makakausap mo sila sa tamang antas. May mga bansang direkta makipag-usap ang mga tao, may iba namang paikot-ikot, at may iba pang nakikipag-usap lamang kapag kailangan. Maglakbay ka nang sapat na katagal at titigil kang manghusga. Magmamasid ka na lamang. At sa huli, makauunawa ka. Dahil ang tunay na kasanayan — ang tanging mahalaga — ay simple: ang marunong bumasa ng mga tao.

Nando

ANG GLITCH SA AUCHAN

Nang umagang iyon, wala ako sa mood magtrabaho. Nangyayari iyan kahit sa pinakamahuhusay — bagaman hindi pa ako isa sa kanila. Nagmaneho ako sa mga bukid ng dayaming kalahati ang taas, mga ahas na nagkukunwaring patay sa isang tabi, malalaking daga ng bukid sa kabila. Isang surreal na biyahe para sa isang lalaking may sampung euro sa bulsa at sampung araw bago ang pensiyon. Mula sa mga limousine na may tsuper sa New York hanggang dito. May sense of humor ang buhay. Sa pasukan, itinuro sa akin ng babae sa information desk ang banyo. Para mapansin, sinabi ko sa kanya, “Salamat, mahal ko,” at hinagisan siya ng halik. Ibinigay niya sa akin ang Portuges na halo ng ngiti + hinala, ang pamana ni Vasco da Gama ng mabagal na tiyempo at tahimik na pag-iingat. Sa loob ng Auchan, malakas akong

tinamaan ng amoy ng lutong pagkain. Tinitigan ko ang mga ulam sa loob ng labinlimang minuto na parang peregrino sa harap ng isang dambana. Saka ko natagpuan ang self-service counter: lutong pagkain, handang kunin. Iisa lang ang problema — 120 metro papunta sa kahera, saka 120 metro pabalik para kainin ito. Isang trahedyang lohistikal para sa isang lalaking tulad ko. Kumuha ako ng isang 750-gramong kahon ng inihaw na manok, umupo, at nilipol ito. Tahimik na nanonood ang babaeng nasa harap ko, naaaliw. Gutom pa rin, bumalik ako, kumuha ng ikalawang kahon, at nangako sa sarili na magbabayad ako mamaya — para lang manatiling magkasabay ang aking panunaw at ang aking konsensiya. Binuksan ko ang ref at kumuha ng sparkling water. Nanatili ang babae. Gusto niyang makita ang karugtong. Matapos ubusin ang ikalawang kahon, naghugas ako ng kamay bago tumungo sa kahera. Ngunit nalinis na ng tagalinis ang aking mesa. Walang kahon. Walang presyo. Walang barcode. Isang perpektong eksena ng krimen — laban sa akin. Kaya kumuha ako ng ikatlong kahon at ng tubig at pumunta sa kahera, ipinaliliwanag ang lahat sa pinakamahusay kong Espanyol. Matapos ang kaunting kalituhan, kinansela niya ang una kong resibo, in-scan ang mga idinagdag na item, at iniabot sa akin ang €2.54 na sukli. Huling balanse: Sa halagang €6.10, lumabas ako na may 2.6 kilo ng lutong manok at isang bote ng mineral water. Makakukuha pa sana ako ng higit, pero pinigilan ako ng aking konsensiya — nakaiinis gaya ng dati. Hindi pumupukaw ng pagmamahal ang mga mangangalakal na Pranses, at ngayong araw ay naging hindi imbitadong panauhin nila ako.

Nando

ANG PINAKAMAHIRAP NA KLIYENTE

“Ang pinakamahirap na kliyente ng buhay ko. Countdown: makaliligtas ba ako o babagsak?” Pagsapit ng gabi, iniisip ko ang mga bagay na dapat ay nagawa ko sa araw, at sinasabi ko sa sarili: bukas ang magiging perpektong araw para tapusin ang lahat. Ibig sabihin — kung pumayag ang amo na bigyan ako ng kaunti pang panahon. Dahil sa kanya, walang negosasyon. Kapag tumawag siya, hindi ka niya binabalaan. Basta ka na lang niya kinukuha. Isa siyang mahirap na kliyente. Hindi — isang imposible. Ang nag-iisa. At ngayon, matapos ang mahigit animnapung taong inialay sa pagbebenta, gusto kong ikuwento siya sa iyo: ang pinakamahirap kong kliyente. May ilang maaaring magsabi: “Sandali lang. Animnapu’t isa ka na. Paano mo masasabing animnapung taon ka sa pagbebenta?” Darating ang sagot ko na may ngiti. Kapag isinilang tayo, ang unang tunay na bagay na ibinebenta natin… ay ang ating sarili. Ang ating pag-uugali ang susing nagbubukas ng mga pinto — at kung minsan ay nagsasara sa mga ito. Ang lahat ng iba pa ay nananatili sa loob ng ating mga gawa. At noong isang gabi, nang tanungin ako ng piskal kung ano ang trabaho ko, sumagot ako: “ISANG MAGNANAKAW.” Tinitigan niya ako nang diretso sa mata — malamig, matigas, hindi kumukurap. Saka ko idinagdag ang natitira. “…ng mga puso.” Hahaha. Magandang gabi. At magandang benta.

Nando

ANG KONTAK

Nagsimula ako noong 2022, tulad ng lahat, iniisip na magbebenta ako ng mga aklat at mapapabilang sa 1% ng mayayamang may-akda. Pagkatapos, sa paglipas ng mga taon, napagtanto kong naisulat na ng iba ang wakas. Ang akin ay kailangang maging iba.

Hindi mahuhulaan. Pagsapit ng 2025, nasa mesa na ang mga unang katotohanan: tatlong website, animnapu't dalawang eBook, 220 wika, 2,300 publikasyon, 106 na post. Pampagana lamang iyon. Ang unang putahe ay LIBRE pa rin. Ang ikalawa ay ang PANAYAM. At ang pangsahog ay WALANG PERA. Hindi pa nga nagsisimula ang magandang bahagi. Para sa mga panayam, kusa nang nag-alis ng sarili ang mga usisero. Wala akong hinihintay na sinumang partikular. Isang lalaki lamang at ang kanyang ngiti. Ngunit nabighani ako sa ideyang maaaring isang Amerikanang babae ito — napakatalino — nang hindi ko alam kung sino siya, walang mga pantasyang noir. Marahil isang panaginip. Isa sa mga panaginip na, kung wala ka nito, wala kang kinabukasan. At saka tumunog ang telepono. Prefix +1. Walang takas. Nanggagaling ito sa aking tahanan — ang aking Amerika. "Magandang umaga, si Margareth ito, tumatawag mula sa New York. Patawarin n'yo ang aking Italyano, ako ang manager ng media channel… sana hindi ko kayo naiistorbo. Si G. FREGA Sun po ba ang kausap ko? May oras po ba kayo para sa akin?" Siya na nga — ang babaeng matagal ko nang hinihintay. Ngunit hindi kailanman labis ang pag-iingat. "Oo, ako nga. Ano ang maitutulong ko sa iyo?" "Gusto ko kayong makilala." "Naghahanap ka ba ng nobyo?" "Hindi, Ahahahah. Isang PANAYAM lang." Hinihingi ko ang numero niya para matawagan ko siya pabalik sa loob ng 15 minuto, para makalabas ako ng banyo at makabawi sa emosyon. Pumayag siya. Tumawag ako pabalik. Isang switchboard ang sumagot. Walang duda ang pagkakakilanlan: ito ang kanyang Amerikanong network. Inilipat nila ako sa kanyang opisina. Unang salaan: ang kanyang assistant. Saka siya. Binuksan namin ang usapan. Labing-isang minuto. Sapat para sa mga tanong at sagot. Ngunit kailangan niyang kausapin ang kanyang board bago niya ako bigyan ng huling kumpirmasyon. Itinuturing nilang mahalaga ang pangako. Mga Amerikano sila: kung gagastos sila ng isa, dapat itong bumalik

nang hindi bababa sa 2.5. Nalilito siya sa aking wika, kahit kilalang-kilala niya ang aking ina. Ngunit ito ang unang pagkakataong nakakilala siya ng isa sa mga anak nitong Italyano. Tinanong niya ang edad ko, pero inuna niyang sabihin na apatnapu't isa siya. Sumagot ako: "Depende sa gusto mong kunin. Isa akong lalaking may tatlong edad: walumpu ang isip, apatnapu ang puso, labingwalo ang pagnanasa." Tumawa siya na parang baliw. Nasimulan na niya ang panayam at alam niya ito. Ngunit nabihag siya ng kasunod. "12:45 pm na sa New York. Sa loob ng dalawang oras, tatawagan ko kayo na may sagot. Pero mangako kayong hindi kayo makikipagkasundo sa iba." Para sa isang taga-Calabria, karangalan ang salita. Hindi mga patinig na ibinabato sa hangin nang walang bango. Patuloy siyang tumatawa. Tinapos namin ang tawag. Hindi akin ang kanyang tiyempo. Dito nagsisimula ang lahat. Ngunit maaari rin itong magwakas ngayon din.

Nando

MGA PAGHAHANDA

14:45 pm. Muling tumunog ang telepono. Si Margareth. Masaya ang kanyang tono, masigla — tulad ng isang taong kapapanalo pa lang ng isang bagay. Pero ano? "Nando," ganoon niya ako tinatawag sa telepono, "ihanda mo ang trolley mo. Aalis na tayo." "Romantikong bakasyon," sagot ko. Patuloy siyang tumatawa. Saka niya inilatag ang plano: Hunyo 23, 2026 — Reggio Calabria → Roma, lipad nang 06:30 am, dating 08:10 am. Sa araw ding iyon, Roma → New York, BUSINESS CLASS, 10:40 am, dating sa JFK 17:10 pm. Drayber at limousine sa JFK, magagamit sa buong pananatili. Suite sa Manhattan, 15 araw, pinakamataas na palapag, tanaw ang Central Park. Debit card na may 10,000 USD + 3,000 USD na cash na naghihintay sa kuwarto. "Puwede ba sa iyo ang

mga petsa at detalyeng ito?" "Oo," sabi ko, "pero sabihin mo man lang sa akin kung ano ang gusto mo. Kung romantikong bakasyon ang gagawin natin, kailangan ko ng mga detalye: Sprite, white wine, o champagne?" At saka: "Mas gusto mo ba ang itaas o ibabang higaan sa tren?" Ahahahah. Nawala siya sa sarili. "Kung ganyan ka nang ganyan, lilipad ako papunta sa iyo ngayon din." "Kung sang-ayon ka sa mga petsa," patuloy niya, "ipapadala ko sa iyo ang draft ng pre-contract na inihahanda namin. Saka namin aayusin ang mga detalye." Ito ang lahat ng hindi ko inaasahan. Bago ibaba ang telepono, idinagdag niya: "Ay, muntik ko nang makalimutan: kung bibigyan mo ako kahit ng isang di-pormal na oo, tatawagan ko ang Goldman Sachs para maging available ang silid sa ika-54 na palapag ng One Liberty Plaza." "Pero alam mo bang pag-aari ng mga may-ari ang silid na iyon at hindi ito pinauupahan?" "Oo, alam ko. Iyon ang ganda." Huminga ako. Humingi ng ilang oras. Sinabi kong tatawag ako pabalik. Isa siyang ilog na umaapaw, isang bulkang walang lava — nag-aapoy sa pagkahilig sa kanyang trabaho, propesyonalismo pagkatapos niyon, at saka ang pagiging babae, na maaamoy mo mula sa kanyang mga unang salita. Pumasok ang aking asawa sa silid. Nakita ang mukha kong maputla. Tinanong kung nakakita ba ako ng multo. "Oo," sagot ko. "Pero ang isang ito ay may katawan at magandang isip."

Nando

WALANG PERA

Binuksan ko ang email. Naroon ang draft ng pre-contract. Dalawang wika: Ingles at Italyano. Tinatanggap nila ang lahat. Handa pa nga silang magpadala agad ng paunang bayad, at ang balanse bago ang panayam. Sabihin lang sa kanila ang halaga. Magbabayad sila ng 1 USD para sa panayam, sa harap ng kamera.

Kailangan kong lumabas. Maglakad. Mag-isip. Nangyayari ang lahat ng inaasahan ko. Lahat ng inilarawan ko sa isip. Ngunit hindi ito ang gusto ko. Kinontak ko siya kinabukasan at sinabi ko sa kanya ito: Kumpirmado ang mga lipad — economy lamang, walang business. Walang limousine, walang drayber — sasakay ako ng subway, bus, o taxi nang mag-isa. Walang suite — uupa ako ng isang studio sa Airbnb sa Queens at doon ako kikilos. Walang paunang bayad. Tungkol naman sa bayad sa pagpasok, ganito ang gagawin natin: maghanda ng 1,000 tseke na tig-1,000 USD. Ipadala ang mga ito sa 1,000 may-akdang nagsusulat sa Ingles na walang tagumpay ngunit may hindi bababa sa tatlong nailathalang aklat. Sa loob ng sobre: isang tseke at isang liham mula sa akin. Kung katanggap-tanggap ang aking kahilingan, magpapatuloy tayo. Kung hindi, naging kasiyahan ito. At salamat sa materyal na pang-editoryal na ibinigay mo sa akin — sapat upang makasulat pa ng mas maraming kuwento, gaya ng ginawa ko nitong mga nakaraang taon.

Nando

ANG LIHAM NA 1000 USD

Natatanggap mo ang kontribusyong ito hindi bilang kawanggawa, ni bilang isang akto ng kagandahang-loob. Hindi ako isinilang — o itinalaga ng henetika — upang gawin iyon. Ipinadadala ko ito para lamang ipaalala sa iyo na maaari kang maging isang malayang may-akda kung ipamimigay mo ang iyong akda at titigil kang mag-isip tungkol sa sarap ng pera. Ituon mo lamang ang pansin sa kaligayahan ng pagiging binabasa at kinikilala. Hindi ito isang bagong paraan ng paglalathala. Ito ang paraan kung paano nagsimulang magpahayag ng sarili ang mga tao. Tandaan mo lamang: ginawa ito ng una 2,000 taon na ang nakararaan. Sana ay naibigay ko sa iyo ang aking pansin nang walang emosyonal na

intensiyon, kundi may lohikal at makatwirang intensiyon, gaya ng tanging alam gawin ng mga tunay na manunulat.

Nando

ISANG INOSENTENG ARAL

Tinawagan ko siya at tinanong kung saang lugar siya nagtatrabaho. Napagtanto kong animnapung kilometro lang ang layo ko, kaya inaya ko siyang magtanghalian kami nang magkasama. Hindi ko pa siya nakikita mula noong huli naming pulong sa trabaho, dalawang buwan na ang nakararaan. Dumating ako sa kanyang hotel at nag-book ng kuwarto para sa gabing iyon. Gusto kong manatili roon. Kailangan ko ang kanyang presensiya, ang kanyang mga biro, ang mga kalahating pangungusap niyang mas marami ang sinasabi kaysa sa isang buong talumpati. Siya ang aking ama. Nakaupo sa mesa, inorder namin ang ulam ng araw. Hindi siya kailanman nawalan ng gana — sa pagkain man o sa puwit ng mga babae, ang tunay niyang hilig. Sa pagitan ng isang putahe at ng susunod, tumatawa siya habang pinanonood ang bagong serbidora na nagsisikap magpasikat sa pamunuan para hindi mawalan ng trabaho. Ginugol namin ang hapon sa paglalakad sa tabing-dagat. Napagtanto kong may ginagawa akong bihirang mapansin ng mga anak: tinatamasa ko ang sandali kasama ang aking ama. Ginugugol ko ang panahon kasama siya — ama, kasamahan, kaibigan, kasabwat, at kognitibong manlilinlang. Pagbalik sa hotel, tinanong niya ako kung ano ang gagawin ko nang gabing iyon. “Siyempre po, sa lugar na ganito dapat may kaibigan ako sa paligid. Tatawagan ko siya at lalabas kami nang magkasama.” Tumingin siya nang diretso sa mga mata ko at nagsabi, “At ako, ano ang gagawin ko, maiiwan ditong mag-isa?” Siya ang aking ama. Sumagot ako, “Bigyan n’yo po ako ng kaunting panahon, titingnan ko kung makahahanap ako ng isa

pang kaibigan para sa inyo, at lalabas tayong apat." Tumango siya at tahimik na ngumiti. Alam niyang laging nauuna ang pangako sa pirma sa isang kontrata. Batas iyon. Inayos ko ang lahat, at isinama ng kaibigan ko ang nakababata niyang kapatid na babae. Halos naglalaro kaming parang isang pamilya. Pero sinabi ko sa aking ama na huwag ibunyag kung sino siya — kailangan niyang ipakilala ang sarili bilang aking kasamahan at kaibigan lamang. Pumayag siya, sa intensiyon man lang. Pumunta kami sa isang pub para uminom ng beer at kumain ng hot dog. Siya ang namuno sa usapan, gaya ng dati. At ang isa sa dalawang babae, ginagabayan ng likas na pakiramdam, ay nagsabi: "Magkamukhang-magkamukha kayong dalawa. Hindi ako naniniwalang magkasamahan lang kayo." Iyon ang sandaling sinabi niya: "Oo, totoo iyan, binibini. Ako ang kanyang ama." At lahat ay biglang humagalpak sa tawa. Patapos na ang gabi. Nang handa na kaming umalis, nagpapaalam ako sa kanya at nagtanong siya: "E ano, iiwan mo akong mag-isa?" Agad na nakaunawa ang mga babae — higit pa sa akin — at sabay na umatras. Bumalik ako sa hotel kasama ang aking ama, tumatawa buong gabi. Ang tanging bilin niya ay huwag sabihin sa aking ina. Pero siya, tapat at umiibig, ay agad na nagsabi sa kanya. Ngumiti siya, at sa likod ng tahimik na tinging iyon ay ipinaunawa niya sa akin na isa lamang akong tunay na anak ng puta. Isang aral na tumatagal habambuhay: Huwag kailanman magsinungaling — lalo na sa mga babae. Kung talagang kailangan, gumamit ng mga kalahating katotohanan. Ngunit kung likas kang mabuti, o gusto mong subukan, huwag kang magsalita at ngumiti ka na lamang. Laging pinupuno ng empatiya ang katahimikan.

Nando

"Napagtanto kong magkapareho kami nang nakabalik na lamang siya sa bahay ng ama — wala na rito sa lupa."

ANG MGA ITLOG NA AMERIKANO

Kalalapag pa lamang ng eroplano. Kapwa hindi makapaniwala at naghihinala ang aking asawa at anak na babae: ang isang bagong simula ay naging kawalang-katiyakan, at ang marinig ang napakaraming taong nagsasalita ng ibang wika ay ganap na bago para sa kanila. Sinasalubong kami ng JFK Airport, New York. Para sa akin, gusto nitong umuwi — sa aking lupain — na mula sa pagiging pangako ng pagkakakilanlan ay naging isang pananakop at isang bagong pananaw. Sa madaling salita: nang dapat sana akong ihulog ng Tagak sa New York 61 taon na ang nakararaan, nasilaw siya at naakit ng isang lawin na taga-Calabria at nagpasyang iwan ako sa mga dalisdis ng kabundukan ng Aspromonte. Ngunit ibang kuwento iyan. Kinuha namin ang mga bagahe at sumakay sa isang dilaw na taxi. Tinanong ng drayber kung saan kami papunta, at ibinigay ko sa kanya ang address. Saka niya tinanong kung saan kami nanggaling at kung taga-saan talaga ako. Sumagot ako, “Queens, NY.” Sa buong biyahe, ganap na katahimikan. Pagdating namin, tinanong ko ang pamasahe: “22 USD kung card; kung cash, 14 USD.” Tumingin ako sa kanya nang may magiliw na intensiyon, at sinabi niya, “Labindalawang taon akong nagtrabaho sa Naples at natutuhan kong sa ganitong paraan lamang ako makapagpapatuloy na magbayad para sa aking mga bisyo. At sa mga bagahe pa lang, nahulaan ko nang galing kayo sa Italya. Maligayang pagdating sa New York.” Bago at maganda ang bahay, may iisang pasukan mula sa kalye at iilang baitang lamang na aakyatin. Nagkatinginan ang dalawang babae at nag-usap sa pamamagitan ng kanilang mga katahimikan — ngunit ako, sa aking likas na ‘kodigo ng babae’ mula pa pagkapanganak, ay nababasa ang mga lilim at ang mga isip sa likod ng kanilang mga titig. “Nasa bahay na tayo,” sabi ko sa kanila. “Mamaya, bibili ako ng mga grocery.” Lumabas ako para mamili ng pagkain. Hindi ko

gusto ang mga supermarket: tinatanggap ng Walmart ang lahat, ngunit mahal ang ibinabayad ng mga kliyente sa Walmart. Ang mga supplier ko ay nananatili sa maliliit na tindahan sa kapitbahayan, iyong mga lugar kung saan ang pagpapalitan ng ilang salita, o ng isang biro, ay nagbibigay-daan upang makakalap ako ng tunay na balita — at maisulat ang aking buhay. “At para sa itlog, Jack, saan ako makabibili ng sariwa?” “Sa likod ng kalyeng ito, may isang Turko na nagngangalang Kan. May ilan siyang sariling inahin na maingat niyang binabantayan. Tingnan mo kung nasa kanya ang hinahanap mo.” Ilang hakbang lang, dumating ako. Nagsasalita pa siya ng Italyano — at doon nagsimula ang mga sorpresa. Dinala niya ako sa likod ng tindahan para ipakita ang kanyang mga inahin: siyam lang ang nabilang ko, at ang isa sa kanila ay may tagpi sa mga pakpak na may mga kulay ng watawat ng Italya. Dahil mausisa, tinanong ko kung ano ang kahulugan nito. Buong pagmamalaki niyang sinabi, “Iyan si Camilla. Galing siya sa Italya, sa Naples — distrito ng Forcella. Ibinigay siya sa akin ng tiyo ko. Kahanga-hanga ang mga itlog niya. Ito ang mga itlog na maiinom mo nang sariwa, hindi na kailangang lutuin. Hindi ko kailanman pinapakain ng kemikal ang mga binibini ko — natural na pagkain lang, gaya ng ginagawa namin sa Turkiya.” Tinanong niya kung gusto kong tumikim, at siyempre, tinanggap ko. “Ano pa bang mas magandang pagkakataon?” Umupo kami sa isang maliit na mesa sa loob ng tindahan, nagkukuwentuhan, at dinalhan niya ako ng isang platong may tatlong itlog. “Kaiitlog lang ng aking Camilla. Nando, masuwerte kang tao,” sabi niya. Mainit-init ang mga ito sa hipo. Hinintay ko siyang umupo bago ipagpatuloy ang usapan. Tinanong niya kung ano ang gusto kong inumin. “American coffee, pakiusap.” Sinimulan kong butasin ang unang itlog — pero walang butas. Sinubukan ko ang isa pa, saka ang huli. Nilaga na ang tatlo. …Isang himala. Nasa Amerika kami. Isang inahing nangingitlog ng mga itlog na nilaga na — hindi na

kailangang lutuin. Hindi ako nagpakita ng pagkabigla o pagkaalarma; tinanong ko lang si Kan kung magkano niya gustong ibenta si Camilla. Tinanong niya kung bakit. Ngumiti siya, “Nagustuhan mo ba ang mga itlog?” Sinabi kong gusto kong ibigay ito sa aking anak na babae, na mahilig sa mga inahin. Sa loob, iniisip ko: alinman sa isang proyektong milyon-dolyar… o isang panlolokong naghihintay na maunawaan. Nagbayad ako, nagpaalam, at umalis. Wala akong binanggit kaninuman, ngunit kinabukasan, bumalik ako. “Magandang umaga, Kan. Puwede ba akong humingi ng ilan pang maiinom na itlog ngayon?” “Siyempre, maupo ka. Dadalhin ko agad.” “Gusto kong pumasok sa kulungan at kunin ang mga ito mismo kay Camilla.” “Pasensiya na, Nando, pero kagabi ay niluto namin siya para sa isang birthday party. Pero dadalhan kita ng ibang itlog.” Parehong ritwal, parehong mesa, parehong plato: tatlong sariwang itlog, para inumin — ngunit muli, nilaga na, at handa nang kainin. Nagbayad ako, umalis, at nag-isip: ang pangarap na Amerikano. O baka siya ang nagsisikap na hanapin ako — at hindi pa rin niya ako natatagpuan. Maligayang pagdating sa Amerika.

Nando

TRADEMARK O BRAND

Mula sa aking ama, kinuha ko ang apelyido na para bang isa itong trademark. Ang aming pinagmulan ay nagsasalita tungkol sa isang ninuno na, halos anim na raang taon na ang nakararaan, sa lumang Rusya, ay isang magnanakaw, isang bandido. Isang Frega. Na may iisang kaloob lamang: kabaitan. Na may iisang birtud lamang: pag-ibig. Ito ang una at tanging alaalang mitolohiko. Saka dumating ang pamamaraan. Siya, una ay opisyal ng hukbo. Saka salesman sa Gillette Italia. Mga pamamaraan. Pagpaplano. Pagprograma. Pananaw sa hinaharap. At isang tuntunin: huwag

kailanman ipagkalat ang iyong mga tagumpay. Ang mga tuntunin para mabuhay nang payapa. Ang mga tuntunin para mabuhay bilang isang Frega. Gayunman, ang mga ilaw ng entablado, na tila hindi kailanman tumatama sa aming mga pigura, ay sinusundan pa rin kami sa mga anino. At nang akala namin ay mag-isa kami, isang daang tao ang tahimik na nanonood sa amin, nagtataka kung ano ang susunod naming gagawin. Hindi kailanman bumabagsak sa lupa ang mga Frega. Maaari silang lumuhod. Ngunit pagkatapos ay muli silang bumabangon. Palagi. Walang talagang nakaaalam kung gaano kami kahirap mahulaan dahil hindi namin ginagawang kathang-isip ang mga ideya. Ginagawa namin itong mga akda. At nananatili ang mga akda. Katahimikan. Dangal. Ang kawalan ng pagpapakita ng damdamin. Hindi ito kalamigan. Ito ay edukasyon sa lakas. Mga lalaking hindi humihingi, hindi kumukuha, hindi nagmamakaawa. Nakatayo sila sa tabi ng daan, hinihintay ang isang hindi kailanman pinangarap ng sinuman na magkaroon. Gayunman, lumilikha ng pang-akit ang mga Frega. Tinatawag ito ng psychiatry na kognitibong empatiya. Iniiwasan ng sikolohiya na bigyan ito ng kahulugan. Tinatatakan ito ng lipunan bilang emosyonal na sakit. At umiibig ang mga tao bago pa man nila makilala kung sino ka. Ngayon, sinasabi ko lamang ang iniisip ko. Dahil hinihingi ng aking pagpapalaki na magsalita ako sa pamamagitan ng mga gawa. Walang panahon para sa pampanitikang noir. Walang puwang para rito. Kung nais naming makilala bilang isang bagay na hindi pa umiiral: isang pangalang nagiging brand. Garantiya. Pagkamaaasahan. Isang bagay na walang presyo. Sa loob ng isang aktong hindi kinikilala, hindi inuuri, ngunit pinahahalagahan dahil bago. Isinilang mula sa isang sinaunang drama: ang pag-iral. Sa iyo na nagbabasa, ito ang hiling ko: na manatiling buhay ang iyong pagsusulat, hindi lamang nakatatak. Hindi malilimutan, hindi lamang naaalala. Dahil may

mga pangalang isinisilang. At hindi sila madaling namamatay. Sila ang mga Frega. Kumusta, Tay.

Nando

ISANG SANDALI LAMANG

Laging may isang sandali kung kailan tahimik na nagbabago ang lahat. Hindi ito napapansin ng karamihan. Maaari akong maging masaya kahit kapag nakakakilala ako ng mga taong sadyang mababait. Mga taong ngumingiti, na likas na bukas ang diwa sa pagbabahagi. At kung ako pala ang sanhi at hindi ang epekto ng ngiting iyon, lalong mabuti. May nakakikita sa akin bilang malikhain. May tumatawag sa akin na designer, posibilista, mapagbiro. May iba namang nag-iisip na kognitibo ako, madrama, isang aktor. Tinatawag akong mapangarapin ng iba. May nag-iisip na baliw ako. May nag-iisip na tagapagpasimula ako. May mga naniniwala pa ngang hindi ako gaanong matalino, o talagang tanga. Hindi talaga mahalaga. Ang tunay na hangganan ay wala sa paghatol ng ibang tao, kundi sa sukdulang layuning pinipili ng isang tao na tahakin. Ang realidad ay hindi ang sinasabi. Ito ang nakikita mong nangyayari sa huli. Ngayon, hindi ako galit. Kapag gumigising ako matapos ang ilang oras lamang na tulog at masaya pa rin ang pakiramdam ko, alam kong ang tanging paraan upang ibahagi ang damdaming iyon ay ang magsulat. Ang araw na hindi ako nagsusulat ay hindi nangangahulugang may mali. Nangangahulugan lamang ito na inilipat ko ang aking mga prayoridad. Sa mga sandaling iyon, inilalaan ko ang sarili sa ibang tao. Laging umaasang babae ito, dahil dapat kong aminin na mas nakasisiya ito sa akin. Pilosopiya, sikolohiya, psychiatry, isip, mga kaisipan, pagsusulat, kalusugan, mga babae — dumaraan ang lahat sa utak. At may kailangan akong sabihin sa iyo: babae ang utak. Ahahahah. Naaalala ko ang isang asawang lalaki na laging

humihingi sa kanyang asawa ng kaunting sandali lamang ng pag-ibig. Laging oo ang sagot niya. At kaya, nagkaroon sila ng walong anak. Laging sinasabi ng lalaki: “Makikita mo, magpapakabait ako. Isang saglit lang.” Naging ina siya. Muli. Ang pagiging kung sino ako ngayon ay isinilang mula sa isang tiyak na sandali. Sa sandaling iyon, nagpasya akong lumikha ng isang henerasyon ng pamilya Frega na maaalala hindi dahil sa pera, kundi dahil sa isang pampanitikang tatak. Tulad ng nangyari sa maraming dakilang manunulat sa kasaysayan. Na namatay nang walang pera. Ahahahah. Lahat dahil sa iisang sandali. Kaya isa lamang ang hinihiling ko sa iyo: magbasa ka. Ng kahit ano. Dahil ang pagbabasa ang tanging paraan upang manatiling gising ang iyong isip — kahit sa isang sandali lamang.

Nando

ANG PAGLALAKBAY AT ANG HAKBANG

Tatawirin mo ang bansa. Eroplano, tren, bus, kotse, o bisikleta? Mukhang simple ang pagpili. Gayunman, may dalawa itong kondisyon: ang kaya mong gawin at ang gusto mong gawin. Pumapangalawa ang oras. Ang espasyo ang tunay na nagpapataw ng sarili. Kaya iisa lamang ang tunay na tanong: bakit ka aalis? Nakasalalay ang lahat diyan — hindi sa sasakyan. Pagkatapos, siyempre, dumarating ang kasama. Ang pagiging mag-isa o may kasama ay nagbabago sa lahat. Sa katunayan, dito pumapasok ang sentido komun, ang pag-unawa, at ang pagtitiis — o hindi pumapasok, at gumuguho ang lahat. Pagkatapos niyon, pumapasok sa eksena ang pera. Tunay na pera. Iyong uri na mayroon ka. Kung hindi, nanghihiram ka — depende sa pangangailangan, o sa kung gaano ka kalaking manloloko. Gayunman, hindi kailanman nagbabago ang equation: habang

tumatagal kang malayo sa bahay, lalo kang gumagastos, lalo kang nauubos.

ANG NAKALIMUTANG PAGPIPILIAN

Dapat kang tulungan ng lahat ng ito na magpasya kung paano ka maglalakbay. Ngunit halos hindi kailanman binabanggit ang pinakamahusay na paraan: ang paglalakad. Kapag naglalakad ka, nagbabago ang hugis ng mundo. Dahil dito, ang mga hugis ang unang bagay na napapansin mo — at doon ka humihinto at tumitingin nang mas malapitan. Samantala, kadalasang sinusundan ng mga kaisipan ang sasakyan, hindi ang iyong mga binti. Kaya kung minsan, kailangan mo lang humakbang nang medyo mas mataas. Ahahahah.

ANO ANG NATITIRA KAPAG INALIS MO ANG SASAKYAN?

Kapag inalis mo ang sasakyan, ang natitira ay ikaw. Kapag naglalakad, walang mga kontradiksiyon. Walang nagmumulta sa iyo. Walang sumusukat sa iyong bilis. Walang nagsasabi sa iyo kung saan ka dapat naroon. Malaya ka — kahit sa loob ng impiyerno ng lungsod. Sa huli, laging nangyayari ito: “Hindi naman pala ganoon kalayo.” Hindi nagbabago ang layo. Sa halip, tumitigil kang magsinungaling sa sarili.

ALAALA, NAKAGAWIAN, AT IMBENSIYON

Naglalakad ang aking mga ninuno. Normal iyon. Saka, sa isang punto, ang tita kong si Caterina ay binuhat sa mga bisig ng kanyang kasintahan. Mula roon, may nagpasyang nagsimula na ang isang tradisyon: ang nobya sa kanyang mga bisig, ang unang hakbang, ang ritwal. Ganoon iyon gumagana. Una, may gumagawa ng isang bagay. Kalaunan, nagiging tuntunin ito. Malusog ang

paglalakad. Malusog ang pamamasyal. Malusog ang paglalakbay. Ang buhay, hindi. Ang buhay ay isang paglalakbay na nagsisimula pa rin naman. Alam mo kung saan ito nagsisimula. Hindi mo alam kung saan ito nagtatapos.

Nando

TRABAHO AT PAG-IBIG

Aling trabaho ang gagawin mo nang libre? Lagi niyang pinaniniwalaan na ang trabaho ay isang transaksiyon — isang malinis na palitan: oras para sa pera, pagod para mabuhay, kakayahan para sa pagsang-ayon. Iyon ang unang alamat na minana niya, matagal bago siya natutong magtanong ng anuman. Noong bata siya, nagsasalita ang mga nasa hustong gulang tungkol sa trabaho gaya ng pagsasalita ng mga marino tungkol sa mga bagyo: bilang isang bagay na tinitiis mo, hindi isang bagay na pinipili mo. Ngunit nagkakabitak ang mga alamat. Palagi. Nagsimula ang bitak noong araw na napagtanto niyang hindi pinipili ng mga tao ang kanilang trabaho — minamana nila ito. Hindi sa paraang legal, kundi sa paraang sikolohikal. Ang anak ng abogado ay nagiging abogado. Ang anak na babae ng doktor ay nagiging doktor. Ang anak ng panadero ay nagiging ibang-iba, kadalasan ay isang bagay na “mas mataas,” dahil ibinubulong ng lipunan na ang pag-angat ay nangangahulugang pag-alis. Gayunman, may napansin siyang kakaiba. Kahit umakyat ang mga tao, kahit nakatakas sila sa anino ng kanilang mga magulang, madalas silang napupunta sa mga lugar na hindi nila kinabibilangan. Isinusuot nila ang mga titulo na parang hiniram na amerikana, hindi kailanman lubos na kasya, hindi kailanman lubos na kanila. Kaya nagsimula siyang magmasid — hindi sa mga trabaho, kundi sa mga tao. Dalawang pastry chef na pareho ang sangkap, pareho ang kasangkapan, pareho ang resipe, ngunit ang

isang keyk ay may buhay ang lasa, ang isa ay tama lamang. Hindi nakikita ang pagkakaiba, hindi masusukat, hindi maitututuro. Iyon ang sobrang gramo ng pagmamahal na walang timbangang makatutukoy. Iyon ang sandaling naunawaan niya: ang trabaho ay hindi kung ano ang ginagawa mo, kundi kung gaano karami ng iyong sarili ang hinahayaan mong pumasok dito. At biglang gumuho na parang pader na papel ang orihinal na tanong — "Aling trabaho ang gagawin mo nang libre?" Dahil ang sagot ay hindi isang propesyon. Isa itong pakiramdam. Nagtatrabaho ka nang libre kapag nagbibigay sa iyo ang trabaho ng isang bagay na hindi kayang ibigay ng pera. Kapag ang gawain mismo ay nagiging pagkain ng kaluluwa. Kapag ang kilos ay nagiging salamin. Kapag ang paggawa ay nagiging isang anyo ng pagiging. Napagtanto niyang ang bawat trabaho ay maaaring gawin nang libre — hindi dahil dapat walang bayad ang mundo, kundi dahil ang kasiyahan ang tanging tunay na salapi, ang tanging hindi tumataas ang presyo, hindi nasisira, hindi nag-e-expire. Isinulat niya ito hindi upang magturo, kundi upang mag-iwan ng bakas para sa sinumang darating pagkatapos niya: ang mga kabataan, ang mga hindi tiyak, ang mga nakikipagnegosasyon pa sa kanilang kinabukasan. Gusto niyang malaman nila na ang tunay na ebolusyon ay hindi pataas, kundi papaloob. Na ang tunay na paglipat ay hindi mula sa isang trabaho tungo sa iba, kundi mula sa panggagaya tungo sa pagiging tunay. Na ang tunay na propesyon ay iyong hindi palamuti ang pag-ibig, kundi ang makina. At kaya, isinara niya ang kanyang kuwaderno nang may tahimik na katiyakan: ang trabaho ang katawan, ang pag-ibig ang hininga. Kapag magkasama lamang sila nagiging buhay.

Nando

SABADO

Hindi kailanman naging maayos ang buhay ko. Lagi itong nakaprograma — siksik, sinadya, itinayo na parang isang mapang pangmalayuan. Minana ko iyon sa mga una kong propesyonal na mentor, mga lalaking humubog hindi lamang sa aking trabaho kundi sa pribadong arkitektura ng aking mga araw. Akala ng mga tao, iisa ang kaayusan at ang pagprograma. Hindi. Nabubuhay ang kaayusan sa sandali — isang malinis na mesa, isang takdang iskedyul, isang pansamantalang pagkakahanay. Ang pagprograma ay umaabot sa mga buwan, mga taon, at buong mga panahon ng buhay. Ito ay imahe, disiplina, at ang tahimik na pagkahumaling na malaman nang eksakto kung bakit mo ginagawa ang isang bagay. Ang mga lalaki saanman ay may masalimuot na ugnayan sa tubig — lalo na pagdating sa kalinisan. Tinatamad kami kapag kaya namin. Hindi ito kailanman hinahayaan ng aming mga asawa na makalimutan namin. Nang Sabadong iyon ng umaga, gaya ng bawat Sabado sa nakalipas na limang taon, pumunta ako sa sentro ng Caritas upang maghain ng tanghalian sa mga taong walang lakas o walang suwerteng muling bumangon. Ang trabaho ko nang araw na iyon ay ang unang putahe — isang maselang papel. Kailangan naming maging walang kapintasan: imahe, kaayusan, kalinisan. Isang mantsa at guguho ang buong sistema. Sanay akong magbigay ng ngiti, maghagis ng biro, magpagaan ng hangin. May gustong mas malambot ang pasta, may gustong al dente, may gustong walang kamatis, may gustong keso lamang. Imposibleng mapasaya ang lahat. Kaya ipinapasa ko sila sa taga-Linggo — isang obra maestra ng diplomasya. Saka dumating ang isang mag-asawa. Lalaki at babae. Tumingin sa akin ang lalaki at nagtanong kung ako si Frega. Siyempre nakilala ko siya. Ang propesor ko sa pilosopiya. Sinabi kong maupo sila, nangakong sasamahan ko sila sa lalong madaling panahon. Nang sa wakas ay makaupo ako,

sinabi niyang nagretiro na siya, ginastos ang lahat sa pagpapagamot sa malignant na mga tumor ng kanyang asawa. Ipinagbili nila ang bahay, nangutang, at ngayon ay wala na silang anuman — kahit sapat na makakain. Sa pagod na ngiti, tinanong niya kung ano ang ginagawa ko sa Caritas. Hindi ako agad sumagot. Ang mga taong nagdurusa ay hindi nangangailangan ng dagdag na pasanin. Mas kaunting detalye, mas kaunting stress. Pero ipinilit niya. Kaya sinabi ko: “Hindi po mahalaga kung ano ang ginagawa ko. Ang mahalaga ay kung para kanino ko ito ginagawa, at kailan.” “Lagi kang mabuting estudyante, Frega,” sabi niya. “Isa sa pinakamahuhusay na nagkaroon ako sa loob ng dalawampung taon. Hinanap kita kung saan-saan.” Bago umalis, tinanong niya kung maaari kaming magkita muli sa sumunod na Sabado. Pumayag ako. Makalipas ang pitong araw, naroon siya, naghihintay. Iniabot ko sa kanya ang mga susi ng isang apartment — bayad na ang upa — at sinabi kong gamitin niya ang perang matitipid niya para sa mga bayarin at pagkain. Napaiyak siya. Ako rin. Pinaghiwalay ko ang pagdurusa at ang kagalakan, at sa pagkakataong ito, kapwa nanalo ang dalawang panig. Hindi ko siya binigyan ng panahon para magtanong pa. Ngunit paminsan-minsan, kinukumusta ko siya. Na para bang siya ang aking ama. Itinuro sa akin ng Sabadong iyon ang isang simpleng bagay: ang pagprograma ng buhay ay hindi tungkol sa pag-abot sa mga personal na target. Tungkol ito sa paghahanap ng mga paraan upang ilipat ang tadhana ng iba nang isang pulgada. At kung minsan, ang pulgadang iyon ang lahat.

Nando

PANGWAKAS — BRAND NARRATIVE GILLETTE

Ang salaysay ng isang brand ay hindi itinatayo ng mga kampanya. Itinatayo ito ng mga buhay na dumaan dito. Isinasara ng

Ikalawang Tomo ang isang yugto: ang yugto kung kailan ang Gillette ay isang alaala, isang trabaho, isang nakaraang buhay. Mula rito, nagiging wika ang Gillette — isang kodigo, isang lente, isang lohikang pang-istruktura. Hindi “kukumpletuhin” ng ikatlong tomo ang trilohiya. Kukumpletuhin nito ang brand. Dahil ang brand ay hindi kung ano ang ibinebenta nito. Ito ang sinasabi nito kapag tumigil na itong magbenta. At ang trilohiyang ito ang unang pagkakataon sa kanilang kasaysayan na may nagsasalaysay sa Gillette mula sa loob ng salaysay, hindi mula sa loob ng kompanya. Dito nagtatapos ang Ikalawang Tomo. Hindi ang salaysay.

Nando

Ferdinando Frega